

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Strateegiliste uuringute programmi pikaajaliste uurimissuundade sihttoetuse
eraldamise ja toetuse tagasinõudmise täpsemad tingimused ja kord“ eelnõu juurde**

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm kohustab haridus- ja teadusministrit käivitama Vabariigi Valitsuse reservi kogunenud ministeeriumite ja Riigikantselei teadus- ja arendustegevuse vahendite arvelt Strateegiliste uuringute programmi (edaspidi *programm*), mis keskendub ministeeriumite ja Riigikantselei valitsemisaladele tarviliku teadus- ja arendustegevuse toetamisele ja teadmispõhise poliitikakujundamise edendamisele.

Programmis on kolm tegevust:

- 1) pikaajaliste uurimissuundade toetamine,
- 2) lühiajaliste uuringute läbiviimine ja
- 3) rahvusvahelistes koostööprogrammides osalemise toetamine.

Käesoleva eelnõuga sätestatakse programmi Tegevus 1: pikaajaliste uurimissuundade toetuse eraldamise ja toetuse tagasinõudmise täpsemad tingimused ja kord.

Eelnõus käsitletava pikaajaliste uurimissuundade toetamise eesmärgiks on Eesti ühiskonna või majanduse keeruliste väljakutsete lahendamiseks pikaajaliste uurimissuundade toetamine ning nendes tarviliku teadusvõimekuse arendamine. Oma olemuselt on tegemist teadlaste ja ministeeriumite ning Riigikantselei vahelise strateegilise partnerlusega, millega:

- kasvatatakse ühiskonna nõudlustele vastava teadus- ja arendustegevuse võimekust;
- suurendatakse avaliku sektori rolli Eestis läbiviidava TA strateegilisel suunamisel;
- tõhustatakse teadlaste ja poliitikakujundajate koostööd;
- aidatakse kaasa toetatud uurimissuundades uute teadmiste põhjal ministeeriumi valitsemisala strateegiliste sihtide saavutamisele.

Programmi, sh käesoleva eelnõu alusel eraldatavate toetuste puhul lähtutakse põhimõttest, et toetatavad uurimissuunad ja rahastatavad projektid määravad ministeeriumid või Riigikantselei lähtuvalt oma vastutusala strateegilistest eesmärkidest.

Määruse eelnõu on kooskõlas TAIE arengukava eesmärkidega. TAIE arengukava eesmärgiks on Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostoimes suurendada Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. TAIE arengukavas on kolm suunda – teadussüsteemi, teadmussiirde ja ettevõtluskeskkonna suund. Kõik programmi tegevused, sh pikaajaliste uurimissuundade toetamine panustavad teadmussiirde tegevussuuna alaeesmärgi „Eesti areng tugineb teadmuspõhistele ja innovaatilistele lahendustele“ saavutamisele.

Eelnõu väljatöötamine toimus ministeeriumite ja Riigikantselei teadusnõunike, Haridus- ja teadusministeeriumi ja SA Eesti Teadusagentuuri (edaspidi *ETAG*) tihedas koostöös. Toetusskeemi aluseks oleva programmi põhimõtteid arutas ja tagasisidestas ka Teadus- ja arendusnõukogu (TAN)/Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika nõukogu (TAIP) ning Vabariigi Valitsus.

Määruse rakendamise ees ei kaasne haldusvälistele isikutele tavapärasest suuremat halduskoormust. Taotlemise ja aruandluse nõuded on sisult võrreldavad olemasolevate teadus- ja arendustegevuse toetuste meetmetega ning toimuvad peamiselt Eesti Teadusinfosüsteemi kaudu, mis vähendab täiendavat halduskoormust ja dubleerivat andmete esitamist.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Haridus- ja Teadusministeeriumi teadusosakonna nõunik Indrek Ots (735 1074; Indrek.ots@hm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud õigusosakonna õigusnõunik Kadi Mölder (735 0234; Kadi.Molder@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis on üldsätted, sätestades reguleerimisala ja mõisted. Teises peatükis kirjeldatakse toetuse eraldamise ja tagasinõudmise tingimusi ning kolmandas peatükis sätestatakse toetuse kasutamise arvestus toetust saanud asutustes ja tulemuste avalikustamine.

2.1. Üldsätted

Eelnõu § 1. Määruse reguleerimisala

Esimese paragrahvi lõikes 1 on toodud määruse reguleerimisala. Määrusega reguleeritakse strateegiliste uuringute programmi pikaajaliste uurimissuundade toetamise ja toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Eelnõu § 2. Mõisted

Antud paragrahvis on defineeritud määruses kasutatavad olulisemad mõisted.

Strateegiliste uuringute programm on Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest rahastatav Eesti ühiskonna ja majanduse keeruliste probleemide lahendamiseks ministeeriumite ja Riigikantselei valitsemisaladele tarviliku teadus- ja arendustegevuse toetamise ja teadmispõhise poliitikakujundamise edendamise programm.

Uurimissuund on defineeritud ministeeriumi või Riigikantselei poolt seatud fookusena, millele keskendutakse teadmiste süvendamiseks või uute teadmiste loomiseks.

Projekt on konkreetse eesmärgi saavutamiseks tehtavate kindla algus- ja lõppkuupäeva, kindla eelarvega ning eeldatava tulemus(t)ega tegevuste kogum.

Vastutav täitja on projektimeeskonna juht, kes viib vahetult projekti ellu või korraldab selle täitmist ning vastutab asutuses ja rahastaja ees projekti täitmise, aruandluse ja rahakasutuse sihipärasuse eest, omab doktorikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni ning kes töötab projekti perioodil asutuses vähemalt 0,8 koormusega. Vastutava täitja näol on tegemist projekti sisulise liidriga. Nii vastutava täitja kui ka teiste projektimeeskonna liikmete (st. põhitäitja ja täitja) defineerimisel on lähtud Eestis teadusprojektides laialdaselt kasutuses olevast praktikast, mida mh. kasutatakse ka projektide info sisestamisel Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS)

Põhitäitja on projektimeeskonna liige, kes viib läbi teadus- ja arendustegevust, omab doktorikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni ning kes töötab projekti perioodil asutuses.

Täitja on projektimeeskonna liige, kelle töö on projektiga sisuliselt seotud ja kes töötab või õpib projektis osalemise perioodil asutuses. Täitjateks võivad olla nii asutuse töötajad kui ka üliõpilased.

Kvoot on rahaline piirmäär, mille ulatuses saab ministeerium või Riigikantselei iga-aastaselt programmi raames tegevusi kavandada ja läbi viia.

Teadusnõustamine on defineeritud kui teadlaste panus otsuste tegemisse hõlmates teaduspõhist teavet ning analüüse ja soovitusi poliitikakujundajatele otsuste tegemiseks.

Teadusnõustamine hõlmab teadusuuringute tulemuste tõlgendamist ja vahendamist poliitikakujundajatele, teadlaste ja poliitikakujundajate vahelist dialoogi ning teaduspõhiste lahenduste kujundamist ühiskondlike probleemide lahendamiseks;

Teadmistepõhine poliitikakujundamine on defineeritud poliitikate kujundamisena, mis põhineb usaldusväärsetel teaduslikul teabel, ekspertiisil, andmetel ja analüüsil.

Eelnõu § 3. Toetuse väljaandmise korraldus

Paragrahvi lõikes 1 sätestatakse, et määruse alusel toetuste väljaandmist ja aruandlust korraldab ETAG, vastavalt Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse (edaspidi *TAIKS*) § 10 lõige 3 punktile 4.

Toetuste väljaandmiseks koostab ja kehtestab ETAG taotluste ja aruannete hindamisjuhendid ning taotluse ja aruannete vormid. Sealjuures kooskõlastab ETAG taotluste hindamisjuhendi enne kinnitamist teadus- ja arendustegevuse valdkonna eest vastutava ministriumiga (Haridus- ja Teadusministeeriumiga). Kooskõlastamise eesmärk on tagada, et hindamisjuhend vastaks *TAIKS*-i ning käesoleva määruse regulatsioonile. Samuti annab kooskõlastamine ministriumile võimaluse anda sisulist tagasisidet taotluste hindamise korralduse kohta.

Eelnõu § 4. Toetuse eesmärk ja tulemus

Sätestatakse toetuse eesmärk, milleks on Eesti ühiskonna või majanduse keeruliste väljakutsete lahendamiseks pikaajaliste uurimissuundade toetamine ning nendes tarviliku teadusvõimekuse arendamine. Tegemist on *TAIKS*i §23 alusel määratava sihttoetusega. Olemuselt on tegemist teadlaste ning ministriumite ja Riigikantselei vahelise strateegilise partnerlusega, millega kasvatatakse ühiskonna nõudlustele vastavat teadus- ja arendustegevuse võimekust, suurendatakse avaliku sektori rolli Eestis läbiviidava teadus- ja arendustegevuse strateegilisel suunamisel, tõhustatakse teadlaste ja poliitikakujundajate koostööd ning saadud uute teadmiste põhjal aidatakse kaasa ministriumi või Riigikantselei valitsemisala strateegiliste sihtide saavutamisele.

Tegevuse tulemusel saadakse toetatud uurimissuundades uusi teadmisi ning luuakse regulaarne ja sisuline koostöö teadlaste ja poliitikakujundajate vahel, millel on reaalne mõju teadmistepõhisele poliitikakujundamisele ning seeläbi Eesti ühiskonna arengule.

Sätestatud on ka, et toetatavad uurimissuunad ning nende raames lahendamist vajavad probleemid sõnastavad ja esitavad ministriumid ja Riigikantselei. Seega, uuritavad probleemid sõnastavad poliitikakujundajad, mitte teadlased. Teadlastel on vabadus pakkuda teaduslikke uurimisküsimusi ja hüpoteese, mis lähtuvad poliitikakujundajate poolt sõnastatud uurimissuundadest ja probleemidest.

Eelnõu § 5. Toetatavad tegevused

Sätestatakse toetuse abil tehtavad tegevused. Sihttoetuse projektis on võimalik teha ainult neid tegevusi, mis panustavad otseselt käesoleva määruse §-s 4 toodud pikaajaliste uurimissuundade toetamise eesmärkide ja tulemuste saavutamisele.

Toetust eraldatakse teadus- ja arendustegevuse läbiviimiseks, mis hõlmab nii alusuuringuid, rakendusuuringuid kui ka eksperimentaalarendust. Oluline on rõhutada, et toetus on suunatud ka teadus- ja arendustegevuse tulemustega seotud teadusnõustamise läbiviimisele.

Toetust saab kasutada ka teadus- ja arendustegevuseks vajalike seadmete, taristu ja tarkvara soetamiseks, hooldamiseks või kaasajastamiseks. Samuti siseriikliku ja rahvusvahelise teadustaristu kasutamiseks. Lisaks on toetatud projekti eesmärkidest lähtuv riigisisene ja rahvusvaheline koostöö, sealhulgas rahvusvahelistes konsortsiumides, tööühmades ja ühendustes osalemine.

Toetusega võib katta ka projektiga seotud isikute mobiilsuse ja pädevuste kasvatamisega seotud tegevuste kulusid. Siia kuuluvad näiteks projektimeeskonna liikmete välislahetused ja koolitused, mis aitavad kaasa projekti eesmärkide täitmisele.

Toetatakse ka teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamist ja levitamist. Toetuste puhul on tegemist avalikest vahenditest rahastatud teadus- ja arendustegevusega, siis vastavalt TAIKS § 5 punktile 3 tuleb projektide tulemused ning andmed teha kättesaadavaks avalikkusele, välja arvatud kui avalikustamata jätmine on kooskõlas teiste õigusaktidega. Sama põhimõtte on fikseeritud eelnõu § 18 lõikes 1. Samuti toetatakse uurimissuunaga kui sellisega seotud tegevuste tutvustamist üldsusele.

Piiranguna on sätestatud, et toetust ei saa kasutada mõne teise toetusmeetme, tegevuse või projekti omafinantseeringu katmiseks. Toetus on mõeldud selgelt piiritletud ja eraldiseisva projekti tegevuste elluviimiseks.

Eelnõu § 6. Toetuse summa ja periood

Selles paragrahvis sätestatakse, et toetuse minimaalne summa ühe projekti kohta on 150 000 eurot aastas, maksimaalse aastase toetussumma määrab uurimissuuna sõnastanud ministeerium või Riigikantselei lähtudes kavandatava projekti spetsiifikast (sh. projektimeeskonna koosseisust, uurimissuunaga seotud probleemide keerukusest jms.) ning ministeeriumi või Riigikantselei kvoodist. Projekti minimaalne eelarve 150 000 eurot aastas annab võimaluse katta orienteeruvalt kahe täiskoormusega projekti eesmärkide täitmiseks töötava doktorikraadiga teadlase kulud (sisaldab nii palgakulu kui ka teaduse tegemisega seotud kulusid), mis loob võimaluse teadlastel keskenduda põhitööna ministeeriumite ja Riigikantselei jaoks tarviku teadus- ja arendustegevuse läbiviimisele ja teadusnõustamisele. Toetusega võib katta eelnõu paragrahvis 4 kirjeldatud tegevustega seotud otseseid kui ka kaudseid kulusid, käesoleva paragrahvi lõikes 2 on kadusete kulude (üldkulude) määraks sätestatud 20% toetuse summast.

Projektiperioodi pikkuseks on kaks kuni neli aastat, projektiperioodi pikkuse määrab uurimissuuna sõnastanud ministeerium või Riigikantselei. Juhul kui ministeerium või Riigikantselei soovib ning toetuse saaja on sellega nõus, võib vahearuandluse käigus projektiperioodi pikendada kuni kuue aastani (vt. täpsemalt eelnõu § 13 lõike 5 punkt 3). Selline suhteliselt pikk projektiperiood annab võimaluse kavandada ja ellu viia pikaajalisi keerukaid teadusuuringuid ning luua ja arendada selleks vajalikku teadusvõimekust, mis ilma stabiilse rahastuseta oleks teostamatu. Projektiperiood algab üldjuhul taotlemisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Toetuse taotlejal on õigus taotleda projekti hilisemat algusaega, kuid sel juhul projektiperioodi lõpptähtaeg edasi ei lükku.

Eelnõu § 6. Toetuse taotlemine

Sätestatakse, et pikaajaliste uurimissuundade toetamise taotlusvoor toimub üks kord aastas. Määruses ei ole mõistlik fikseerida taotlusvooru konkreetseid kuupäevi. Taotlusvooru kavandamisel arvestatakse teiste TAI rahastusinstrumentide (sh. riiklikud uurimistoetused) taotlusvoorude toimumisaegasid – erinevate rahastusinstrumentide suuremahulised taotlusvoorud toimuksid erinevatel aegadel. Kuna riiklike uurimistoetuste taotlusvoor toimub

aasta esimeses pooles, kavandatakse pikaajaliste uurimissuundade toetamise taotlusvoor aasta teise poolde.

Üksiti fikseeritakse, et taotlemine ja taotluste jm dokumentide menetlemine toimub Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS). ETIS-es olevad taotlusvormid kehtestab vastavalt käesoleva eelnõu § 3 lõikele 2 ETAG.

Eelnõu § 8. Nõuded taotlusele

Taotlus on eesti keeles (koos ingliskeelse lühikokkuvõttega) ning peab sisaldama vähemalt pealkirja, annotatsiooni, andmeid taotleja, partnerite ja projektimeeskonna kohta, projekti eesmärgi, uurimisküsimusi ja hüpoteese ning meetodeid, projektimeeskonna liikmete rollide ja ülesannete jaotust ning eelarvet ja tööplaani. Samuti peab taotlus sisaldama projekti tegevuste ja tulemuste tutvustamise plaani ning teadusnõustamise vormi. Projekti elluviimise käigus peab toimuma regulaarne teadusnõustamine, mille käigus saab kiirelt ja jooksvalt rakendada uuringutulemusi ja uut teadmist poliitikakujundamises. Teadusnõustamise konkreetset formaadi (nt. kirjalikud lühiülevaated, seminarid, kohtumised, telefonivestlused vms.) täpsustakse taotlusvormis ning lepatakse kokku rahastuslepingus. Paragrahvis sätestatakse ka, et taotlusega seotud projektimeeskonna liikmete, taotleja ja partnerite andmed peavad olema ETISest kättesaadavad ning ETAGil on õigus nõuda taotlejalt taotluses oleva info tõendamiseks täiendavaid andmeid ja dokumente.

Eelnõu § 9. Nõuded taotlejale ja projektimeeskonnale

Toetuse taotlejaks saab olla asutus, mille põhikirjaliste eesmärkide ja/või tegevuste hulka kuulub teadus- ja arendustegevuse läbiviimine. Toetuse taotlemise ja saamise eelduseks ei ole TAIKSi § 15 kirjeldatud välishindamise (evalveerimise) läbimine. Toetust saavad taotleda nii teadus- ja arendusasutused, ülikoolid ja evalveeritud rakenduskõrgkoolid, kui ka teised teadus- ja arendustegevust läbiviivad asutused. Viimaste hulka kuuluvad näiteks rakenduskõrgkoolid, (osad) muuseumid jt. asutused.

Toetuse taotleja võib projekti elluviimisesse kaasata juriidilisest isikust partnereid, sh. asutusi, mille põhikirjaliste eesmärkide ja/või tegevuste hulka ei kuulu teadus- ja arendustegevuse läbiviimine.

Projektimeeskonnas peavad kogu projektiperioodi jooksul olema minimaalselt kaks töölepingu alusel toetuse saajas töötavat doktorikraadiga isikut, kellest üks on projekti vastutav täitja ja teine on põhitäitja. Antud isikud ei pea asutuses töötama taotluse esitamise hetkel, oluline on, et nad on tööle asunud projektiperioodi alguseks. Lisaks eelpool nimetatud kahele kohustuslikule isikule võib projektimeeskonda kuuluda teisi põhitäitjaid ja täitjaid, kes on toetuse saaja või partneri töötajad või üliõpilased.

Leevendamiseks riigi teadusrahade kuhjumist ning soodustamiseks nooremate teadlaste iseseisvumist ja teadlaste järelkasvu tekkimist, ei tohi taotluses toodud projekti vastutav täitja olla projektiperioodil ETAGi rühmagrandi saaja ega ka käesolevas määruse alusel rahastatud projekti vastutav täitja. Samuti ei saa üks ja sama isik olla samaaegselt mitme antud määruse alusel esitatud taotluses vastutavaks täitjaks. Antud piirang toetab mh. eelpool kirjeldatud lähemist, mille kohaselt annab käesolev toetus võimaluse vastutaval täitjal põhitööna keskenduda riigi jaoks strateegiliselt olulistel uurimissuundades teadus- ja arendustegevuse läbiviimisele.

Eelnõu § 10. Taotluse nõuetele vastavuse kontroll

Antud paragrahvis sätestatakse, et ETAG viib läbi taotluse nõuetele vastavuse kontrolli, mille käigus hinnatakse taotleja, projektimeeskonna ja taotluse vastavust määruse tingimustele ning taotlusvormi nõuetele. Kui taotluses esineb vormilisi ebatäpsusi, siis on taotlejal võimalus neid kuni 10 päeva jooksul kõrvaldada.

ETAG võib nõuetele vastavuse kontrolli tulemusena jätta taotluse läbi vaatamata, kui nõuetele mittevastavusi ei ole võimalik taotlust sisuliselt muutmata kõrvaldada või kui taotleja ei kõrvalda mittevastavusi ETAGi määratud tähtajaks. Juhul kui nõuetele vastavuse kontrolli tulemusena teeb taotleja taotluses muudatusi, mis ei ole seotud ETAGi nimetatud vormilise puuduse kõrvaldamisega, lükkab ETAG taotluse tagasi.

Taotleja on kohustatud viivitamatult ETAGi teavitama, kui taotluse menetlemise perioodil ilmnevad taotleja, projektimeeskonna või taotluse nõuetele vastavust mõjutavad asjaolud.

Eelnõu § 11. Taotluse teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi hindamine

Projektitaotluse teadusliku kvaliteeti hindavad ETAGi poolt nimetatud teadlased järgmiste kriteeriumite alusel: 1) projekti teaduslikku põhjendatus, 2) teadusliku teostatavus ja 3) projektimeeskonna pädevus. Sõltuvalt taotluste temaatikast ja arvust võib ETAG moodustada tegevteadlastest koosnevaid erialapõhiseid ekspertkomisjone. Teadus- ja arendustegevuse kvaliteeti hinnatakse eelpool toodud kolme kriteeriumi alusel skaalal 1 kuni 5, sammuga 0,5 punkti. Teadlaste hinnangute alusel koostatud esialgse hinnangu edastab ETAG taotlejale ning taotlejal on õigus esitada sellele arvamusi ja vastuväiteid (ärakuulamine). ETAG võtab arvesse üksnes menetlusreeglite rikkumise ja faktivigadega seotud vastuväiteid. Teadlaste hinnangute ja ärakuulamismenetluse tulemuste alusel kinnitab ETAG taotluse teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi lõpphinnangu, eelpool nimetatud kriteeriumite hinded ja nende koondhinde. Üksikkriteeriumite lävend on 3 punkti ja koondhinde lävend on 3,5 punkti, vähemalt ühes kriteeriumis või koondhinded alla lävendi jäänud taotlus eemaldatakse edasisest hindamisest ja loetakse mitterahuldatuks.

Eelnõu § 12. Taotluste riigile tähtsuse hindamine ja rahastusettepanekute tegemine

Teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi hindamisel lävendi ületanud taotluste tähtsust riigile hinnatakse järgmiste kriteeriumite alusel: 1) vastavus ministeeriumi või Riigikantselei strateegilistele eesmärkidele ja 2) panus uurimissuuna arengusse ja eeldatavate tulemuste rakendatavus. Riigile tähtsust hindab see ministeerium või Riigikantselei, mis sõnastas taotluse aluseks oleva uurimissuuna. Kui ministeeriumi või Riigikantselei soovib, siis moodustab ETAG riigile tähtsuse hindamiseks ministeeriumi või Riigikantselei nimetatud isikutest valikukomisjoni. Tagamaks rahastatavate projektide vastavust ministeeriumi või Riigikantselei strateegilistele vajadustele, moodustatakse iga ministeeriumi ja Riigikantseleiga seotud taotluste hindamiseks eraldi valikukomisjon. Küll võib ministeeriumi(te) või Riigikantselei ettepanekul moodustada mitme ministeeriumi ja Riigikantselei ülese valikukomisjoni. Tähtsust riigile hinnatakse eelpool toodud kahe kriteeriumi alusel skaalal 1 kuni 5, sammuga 0,5 punkti. Ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon kinnitab igale taotlusele lõpphinnangu, riigile tähtsuse hindamiskriteeriumite hinded ja nende koondhinde ning seab taotlused paremusjärjestusse koondhinde alusel.

Ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon teeb ETAGile rahastamissettepaneku esmalt igas uurimissuunas paremusjärjestuses kõrgeimal positsioonil oleva taotluse kohta ning peale seda üldise paremusjärjestuse alusel kuni taotlusvooruks planeeritud vahendite ammendumiseni. Lisaks võib ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon määrata taotlused ootenimekirja, mille alusel tehakse rahastamissettepanekud juhul, kui taotlusvoorus vabaneb vahendeid (nt. mõni paremusjärjestuses eespool olnud taotluse esitanud taotleja loobub

toetusest) või taotlusvooru eelarve suureneb (nt. ministeerium või Riigikantselei suunab oma kvoodi arvelt taotlusvooru täiendavaid vahendeid).

Ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon teeb iga taotluse kohta ETAGile ühe järgnevast ettepanekust: 1) taotlus rahuldada, 2) taotlus rahuldada ministeeriumi, Riigikantselei või valikukomisjoni seatud tingimustega, 3) määrata taotlus ootenimekirja või 4) taotlust mitte rahuldada. Taotlustel, mille kohta on tehtud rahastamisetpanek või on määratud ootenimekirja, korraldab ETAG teaduseetika aspektide hindamise.

Kui taotluse rahuldamise ettepanekule on ministeeriumi, Riigikantselei või valikukomisjoni poolt või teaduseetika aspektide hindamisel seatud täiendavaid tingimusi, siis peab taotleja andma nõusoleku nende täitmiseks. Kui taotleja ei ole seatud tingimustega nõus, tehakse taotluse rahuldamise ettepanek ootenimekirjas olevale taotlusele vastavalt paremusjärjestusele.

Lõikega 13 luuakse ministeeriumitele ja Riigikantseleile võimalus ilma uut konkursi läbimata rahastada ka neid hindamisel kõrgeid hindeid saanud ja ootenimekirja määratud taotlusi, mis eelneva aasta taotlusvoorus jäid taotlusvooru vahendite ammendumise tõttu rahastatavate projektide hulgast välja. Selline väga heade ja jätkuvalt aja- ja asjakohaste taotluse rahastamise võimalus vähendab oluliselt ministeeriumite ja Riigikantselei, taotluse esitajate ja ETAGi halduskoormust.

Kui ministeeriumi või Riigikantselei taotlusvooruks planeeritud kvoot ei võimalda kõiki väga häid taotlusi rahuldada, siis on ministeeriumil või Riigikantseleil võimalus rahastada projekte ka enda eelarvest (st., et sellisel juhul ei rahastata neid projekte programmi eelarvest).

Eelnõu § 13. Toetuse eraldamine ja toetuse maksmise jätkamine

Eelnõu eelmises paragrahvis kirjeldatud ettepaneku alusel teeb ETAG rahastamisotsuse ja sõlmib kolmepoolse toetuse eraldamise lepingu, mille osapoolteks on toetuse saaja, ministeerium või Riigikantselei ja ETAG. Siinkohal on oluline rõhutada, et leping sõlmitakse ministeeriumi või Riigikantselei poolt nimetatud isikutest moodustatud valikukomisjoni või ministeeriumi või Riigikantselei ettepaneku alusel. ETAGil antud kontekstis kaalutusõigust ei ole. Seega, kuigi ametlikult teeb rahastamisotsuse ETAG, teeb sisulise rahastamisotsuse ministeerium või Riigikantselei, mille kvoodist vastavat projekti rahastatakse.

Tavapäraselt fikseeritakse toetuse eraldamise lepingus osapoolte õigused, kohustused ja vastutus ning kontaktisikud.

Sõltumata projektiperioodi pikkusest sõlmitakse igal aastal uus leping. Järgneva aasta toetuse eraldamise lepingu sõlmimise eelduseks on toetuse saaja poolt esitatud vahearuanne, mis sisaldab vähemalt: 1) eelneva aasta tegevuste ja esmaste tulemuste kirjalikku ülevaadet koos eelarve kasutamise ülevaatega, 2) juhul kui on asjakohane taotluse rahuldamisest seatud tingimuste täitmise ülevaadet, 3) tulemuste levitamise ning avalikkusele tutvustavate tegevuste ja teadusnõustamise ülevaadet ning 4) projekti elluviimisega seotud suuremate muudatuste ülevaadet. Juhul kui asjakohane ministeerium või Riigikantselei soovib, annab toetuse saaja vahearuandest seminarivormis ülevaate.

Vahearuannet hindab rahastamisetpaneku teinud ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon, mis teeb vahearuande põhjal ETAGile ühe järgnevatest ettepanekutest: 1) jätkata toetuse maksmist vastavalt taotluses toodud eelarvele ja tööplaanile, 2) jätkata toetuse maksmist, kuid muuta projekti tööplaani ja eelarvet, 3) pikendada projektiperioodi kahe aasta võrra, eeldusel, et projektiperioodi kogupikkus ei ületa kuut aastat või 4) toetuse saaja poolse tingimuste rikkumisel katkestada projekti edasine rahastamine. ETAG teavitab toetuse saajat ministeeriumi, Riigikantselei või valikukomisjoni ettepanekust, juhul kui ettepanek sisaldab

projekti tööplaani, eelarvet või projektiperioodi muutmist, peab toetuse saaja muudatustega nõustuma.

Eelnõu § 14. Lõpparuanne

Peale projektiperioodi lõppemist esitab toetuse saaja ETAGi määratud tähtjaks ETAGile lõpparuande, mis sisaldab vähemalt: 1) ülevaadet projekti tulemustest ja saavutatud tulemustest, 2) tulemuste rakendatavuse kirjeldust, ülevaadet tulemuste potentsiaalsetest rakendajatest ja võimalikest jätkutegevustest, 3) projekti tulemuste eest- ja ingliskeelset populaarteaduslikku kokkuvõtet ja 4) projekti finantsaruannet.

Esitatud lõpparuandeid hindab asjakohane ministeerium, Riigikantselei või valikukomisjon, mis teeb ETAGile ettepaneku: 1) kiita lõpparuanne heaks või 2) jätta lõpparuanne heaks kiitmata. Juhul kui lõpparuanne jäetakse heaks kiitmata, on ETAGil õigus ettepaneku alusel osa eraldatud toetusest tagasi küsida või piirata projekti vastutava täitja osalemist järgnevates taotlusvoorudes.

Eelnõu § 15. Projekti ennetähtaegne lõpetamine

Paragrahv reguleerib tingimusi, mille alusel võib ETAG lõpetada toetuse eraldamise enne projekti kavandatud lõpptähtaega. Regulatsiooni eesmärk on tagada, et rahastatud projektid viiakse ellu kooskõlas käesoleva määruse, rahastamisotsuse ja rahastamislepingu tingimustega, ning et nõuete rikkumise või projektide elluviimisel oluliste takistuste ilmnemisel oleks võimalik toetuse eraldamine õiguspäraselt lõpetada.

Lõikes 1 on loetletud juhtud, mille korral on ETAGil õigus projekt ennetähtaegselt lõpetada:

- 1) Asutus on taotlenud projekti lõpetamist. Projekt võidakse lõpetada, kui toetust saanud asutus leiab, et projekti ei ole enam võimalik teostada, näiteks projekti kaasatud isikute lahkumise, ressursside puudumise või asutusesiseste muudatuste tõttu.
- 2) Ilmneb, et asutus ja/või projektimeeskond ei vasta enam käesoleva määruse tingimustele. Näiteks võib projekti põhitäitjate koormus langeda nõutud tasemest madalamaks.
- 3) Asutus on projekti elluviimisega seoses rikkunud õigusaktides sätestatud nõudeid. Näiteks kui projektis kogutakse ja töödeldakse isikuandmeid viisil, mis ei ole kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse ning isikuandmete kaitse seadusega, võib projekti ennetähtaegselt lõpetada.
- 4) Vahearuarande esitamata jätmine. Vahearuarande esitamine on projekti vaheetapp, mis kinnitab projekti edenemist ja eesmärgipärasust. Kui aruanne jäetakse mõjuva põhjuseta esitamata, võib projekti ennetähtaegselt lõpetada, kuna puudub kindlus, et projekti viiakse ellu vastavalt taotlusele, projekti tegevuskavale ja rahastamistingimustele.
- 5) Rahastamise tingimustega mittenõustumine. ETAGil on õigus seada rahastamisele jätkamisele täiendavaid tingimusi (§ 13 lõige 5 punktid 2 ja 3) Kui asutus tingimustega ei nõustu, ei ole võimalik projekti rahastamisega jätkata.
- 6) Toetuse saaja või asutus ei ole tähtaegselt täitnud rahastamisotsuse tingimusi. Rahastamisotsus võib sisaldada nõudeid, mille täitmine on toetuse kasutamise eeltingimus. Kui neid nõudeid ei täideta, siis esineb alus toetuse ennetähtaegseks lõpetamiseks.
- 7) Eetikakomitee hinnangu puudumine. Inimuuringu või loomakatse läbiviimisel peab olema asjaomase eetikakomitee hinnang saadud enne tegevuse algust. Kui eetikakomitee hinnangut ei esitata ETAGile tähtaegselt, siis võidakse projekt ennetähtaegselt lõpetada.
- 8) Teaduseetika rikkumise tuvastamine. Kui asutus on toetuse taotlemisel või projekti elluviimisel esitanud tahtlikult valeandmeid, projektis on tuvastatud loomevargus või petturlus, siis ei ole projekti viidud ellu teaduseetika põhimõtteid arvestades ning esineb alus projekti lõpetamiseks.

Lõike 2 kohaselt peab ETAG enne toetuse ennetähtaegse lõpetamise otsuse tegemist võimaldama asutusel esitada kirjalik arvamus. See tagab, et lõplik otsus tehakse kõiki asjaolusid kaaludes ning asutusel on võimalik esitada selgitusi ja vastuväiteid.

Lõike 3 kohaselt on asutus kohustatud projekti ennetähtaegsel lõpetamisel tagastama kasutamata toetuse summa koos proportsionaalse kaudse kuluga. Tagasimakse tuleb teha seitsme kalendripäeva jooksul alates tagasinõude saamisest.

Lõike 4 alusel peab asutus projekti ennetähtaegsel lõpetamisel esitama lõpparuande kooskõlas käesoleva määruse paragrahvis 14. sätestatud korras. Kuigi projekti ei viida lõpuni, on vajalik esitada ülevaade tehtud tegevustest ja saavutatud tulemustest, et võimaldada hinnata toetuse kasutamise sihipärasust ja vastavust kehtivatele nõuetele.

Eelnõu § 16. Toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord

Paragrahviga sätestatakse toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Lõike 1 kohaselt peab asutus võimaldama ETAGil või tema poolt volitatud isikul läbi viia igal ajal toetuse kasutamise kontrolli. Kontroll võib hõlmata näiteks aruannete ja raamatupidamisandmete, töölepingute, kuludokumentide kontrollimist ning selgituste küsimist projekti tegevuste kohta. Asutusel lasub kohustus teha kontrolli läbiviimiseks igakülgset koostööd, sealhulgas esitada ETAGi nõudmisel kõik vajalikud dokumendid ja info.

Lõikes 2 on sätestatud juhtumid, mille korral on ETAGil õigus nõuda toetus osaliselt või täielikult tagasi. Tagasinõudmise aluseks on:

- 1) Valeandmete esitamine. Tagasinõudmise aluseks võib olla olukord, kus asutus on teadlikult esitanud valeandmeid, et suurenda rahastamise saamise võimalust või näidata aruandes projekti edenemist.
- 2) Toetuse mittesihipärane kasutamine. Toetust eraldatakse üksnes taotluses kirjeldatud projekti tegevuste elluviimiseks. Kui toetust kasutatakse muudeks kuludeks, mis ei ole seotud projekti elluviimisega (näiteks teise toetuse omafinantseeringu katmine, teise projekti tegevuste rahastamine), kuulub toetus tagasimaksmisele.
- 3) Toetuse kasutamine majandustegevuseks. Toetust eraldatakse mittemajandustegevuseks, seega ei ole lubatud toetust kasutada ettevõtluseks või tootearenduseks, mis annaksid toetuse saajale majandusliku eelise.
- 4) Üldtunnustatud teaduseetika normide või teaduse hea tava rikkumine. Kui projekti ei viida läbi kooskõlas valdkonna üldtunnustatud teaduseetika normidega või teaduse hea tavaga, siis võib ETAG ebaeetiliselt läbiviidud projekti toetuse tagasi nõuda.

Lõike 3 kohaselt on ETAGil toetuse tagasinõudmisel õigus nõuda tagasi ka proportsionaalne osa kaudsest kulust. See tähendab, et tagastada tuleb nii teadustöö otsesteks kuludeks kasutatud toetuse osa kui ka vastav osa kaudsest kulust.

Lõige 4 sätestab menetluskorra, kui toetust on kasutatud ebaseadusliku riigiabina või väärkasutatud riigiabina. Sellisel juhul toimub toetuse tagastamine vastavalt konkurentsiseaduse §-le 42.

Lõikes 5 on sätestatud tagasimakse tähtaeg. Asutus peab tagastama toetuse 60 kalendripäeva jooksul alates vastava otsuse langetamisest.

Lõige 6 võimaldab teatud tingimustel tagasimakse ajatada. Tagasimakse ajatamiseks peab asutus esitama ETAGile põhjendatud taotluse. Ajatamine on võimalik, kui ühekordne toetuse tagastamine põhjustaks asutusele märkimisväärseid makseraskusi.

Eelnõu § 17. Toetuse kasutamise arvestus asutuses

Antud paragrahvis sätestatakse, et toetuse saaja peab toetuse kasutamisel hoidma raamatupidamises lahus teadus- ja arendustegevusega seotud majandustegevuse ja mittemajandustegevusega seotud kulud. Evalveeritud asutustele (st. teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidel) on vastav nõue seatud seaduse tasemel (vt. TAIKS §20 lg 4). Tagamaks võrdne kohtlemine seatakse sama kohustus kõigile toetust saavatele asutustele. Samuti on teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ja evalveeritud rakenduskõrgkoolidel kohustus investeerida mittemajandustegevusest saadav kasum teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse (TAIKS § 20 lg 5). Samad nõuded kehtestatakse määrusega ka teistele programmi raames toetust saanud asutustele.

Eelnõu § 18. Rahastatud projektide tulemuste avalikustamine

Paragrahv sätestab projektide tulemuste ja projektide raames kogutud andmete avalikustamise põhimõtted. Regulatsiooni eesmärk on tagada, et riigi rahastusel läbiviidud teadus- ja arendustegevuse tulemused oleksid võimalikult laialdaselt kättesaadavad ning toetaksid teadusandmete ja teadustulemuste avatud kasutamist. Säte on kooskõlas TAIKS § 5 punktiga 3, mille kohaselt lähtutakse teadus- ja arendustegevuses põhimõttest, et avalikest vahenditest rahastatud teadustulemused ja -andmed on avalikkusele kättesaadavad, välja arvatud juhul, kui avalikustamata jätmine on kooskõlas teiste õigusaktidega. Lõike 1 kohaselt tehakse projekti tulemused ning võimaluse korral projekti käigus kogutud andmed avalikkusele kättesaadavaks, välja arvatud juhul, kui avalikustamist piiravad teised õigusaktid (näiteks isikuandmete kaitset reguleerivad õigusaktid) või kui on kavas tulemused kaitsta intellektuaalomandina. Tulemuste avalikustamise all ei mõisteta nõuet avaldada kõik teadustulemused avatud juurdepääsuga („Open Access“) artiklitenä. Sätte alusel eeldatakse, et uurimistöö tulemused avaldatakse näiteks publitseerimisel või kaitstakse tööstusomandina. Sätte eesmärk on tagada, et avalikest vahenditest rahastatud teadustöö tulemused ei jääks varjatuks ning võimaldada teadustöö tulemusi ja andmeid taaskasutada ja/või korrata. Säte on kooskõlas põhimõttega, et toetuse andmisel ei anta taotlejale riigiabi. Kuna projekti tulemused tehakse avalikult kättesaadavaks, ei saa toetuse saaja riigi rahastuse kaudu majanduslikku eelist, mistõttu ei vasta toetus riigiabi tunnustele.

Lõikega 2 sätestatakse, et projekti tulemuste publitseerimisel tuleb märkida, millise projekti raames on tegevus rahastatud ning rahastajana tuleb märkida ka „Strateegiliste uuringute programm“ ning ministeerium või Riigikantselei, mille kvoodi arvelt projekti rahastati. Viitamise nõue tagab läbipaistvuse ning võimaldab tuvastada, millised teadustulemused on valminud riikliku rahastuse vahendusel.

Lõike 3 alusel teeb asutus ETIS-e kaudu avalikkusele kättesaadavaks kõik projekti tulemusena avaldatud publikatsioonide terviktekstid, mis sisaldavad viidet programmile, välja arvatud juhul, kui avalikustamist piiravad teised õigusaktid (sh kirjastuse litsentsitingimused).

Kui kirjastaja on seadnud publikatsioonile ajutise juurdepääsupiirangu, teeb asutus publikatsioonide terviktekstid ETIS-e kaudu kättesaadavaks pärast piirangu lõppemist, vastavalt lõikele 4. See tagab, et avalikest vahenditest rahastatud uurimistöö tulemused muutuvad avalikkusele vabalt kättesaadavaks ka juhul, kui esmased avaldamistingimused seda koheselt ei võimalda.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja teiste õigusaktidega. Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Riigiabi analüüs

Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu (EL) siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud. Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning siseriiklikul tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:

- 1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- 2) abi antakse ettevõtjale;
- 3) abimeetmel on valikuline iseloom;
- 4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
- 5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab kõigile kriteeriumitele, on tegemist riigiabiga.

- 1) Abi antakse sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest.

Riigiabiks loetakse neid eeliseid, mis tulevad otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest. Käesoleva määruse alusel välja antavad sihttoetuseid finantseeritakse riigieelarvelistest vahenditest.

- 2) Abi antakse ettevõtjale.

Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega. Toetust võivad taotleda asutused, mille põhikirjaliste eesmärkide ja/või tegevuste hulka kuulub teadus- ja arendustegevuse läbiviimine (vt. nt. eelnõu § 9 lõige 1). Kuigi osa toetuse saajaid võivad olla äriühingud ja osad mitte, on antud juhul oluline see, kas toetust saanud asutused tegelevad saadud toetuse abil majandustegevusega või mitte. Enamik teadus- ja arendustegevust läbi viivatest asutustest (sh. ülikoolidest, teadus- ja arendusasutustest ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidest) tegelevad suuremal või väiksemal määral ka majandustegevusega. Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus sätestatule ei sisalda teadus- ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu mittemajandustegevuse (näiteks õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirde alane tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; asutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevuseks (mitte üle 20% üldisest aastasest tegevusmahust); tegemist on asutuste või teadusuuringute taristu majandustegevusega (näiteks lepingulised teadusuuringud või teadusteenused), aga seda tehakse turutingimustel; teadus- ja arendusprojektis osalevad asutus ning ettevõtja katab kõik projekti kulud või projekti tulemusi võib laialdaselt levitada või projekti tulemusel tekkivad intellektuaalomandi õigused jagatakse koostööpartnerite vahel vastavalt nende tööpanusele või sissemaksetele või ettevõtja maksab intellektuaalomandi õiguste eest turuhinnale vastavat tasu. Teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ning evalveeritud rakenduskõrgkoolidel on vastavalt teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusele kohustus hoida riigieelarvest eraldatud vahendite kasutamisel raamatupidamises lahus teadus- ja arendustegevusega seotud majandustegevus ja mittemajandustegevus, nende kulud ning rahastamine (TAIKS § 20 lg 4). Samuti on teadus- ja arendusasutustel, ülikoolidel ja

evalveeritud rakenduskõrgkoolidel kohustus investeerida mittemajandustegevusest saadav kasum teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse (TAIKS § 20 lg 5). Samad nõuded kehtestatakse määrusega ka teistele toetust saavatele asutustele (eelnõu § 18). Määruse alusel rahastatakse alus- ja rakendusuuringute ning eksperimentaalarenduse läbiviimist, teadus- ja arendustegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamist, hooldamist või kaasajastamist, teadustaristu kasutamist, projektiga seotud riigisisest ja rahvusvahelist koostööd, teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamist ja levitamist ning projektiga seotud isikute mobiilsust ja pädevuse kasvatamist. Seega on tegemist sõltumatu teadustegevuse, teadusuuringute tulemuste levitamise ja teadmussiirde alase tegevusega, mis on üldiselt mittemajanduslik tegevus ehk antud määruse alusel ei toetata üldiselt asutuste majandusliku iseloomuga tegevusi.

3) Abimeetmel on valikuline iseloom.

Toetuse eraldamiseks korraldatakse avatud taotlusvoor, millel osalejad peavad vastama teatud tingimustele ning rahastatakse vaid hindamisel parimaid tulemusi saanud taotlusi. Eelpooltoodud arvestades võib öelda, et antud meetmel on valikuline iseloom.

4) Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise.

Abimeede võib anda toetuse saajale majandusliku eelise, sest võib olla aluseks uute rakenduste ja teenuste väljatöötamisele, mida suure tõenäosusega turul ei ole ning mille järele on olemas või potentsiaalselt tekkimas vajadus. Kuivõrd aga toetuse saajal on projekti tulemuste levitamise ja avaldamise kohustus, on potentsiaalsete teadustulemustest kasusaajate hulk laiem kui üksnes toetuse saajad.

5) Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Määruse alusel rahastatud projektide tulemused tehakse määruse kohaselt avalikult kättesaadavaks, üldjuhul tähendab see tulemuste publitseerimist, sh rahvusvahelistes teadusajakirjades. Kuna toetuse abil saadud tulemused on avalikud, siis ei kaasne toetuse andmisega mõju konkurentstile. Samuti ei kahjustata meetmega EL riikide vahelist kaubandust, kuna toetust ei ole lubatud kasutada majandustegevuseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuivõrd toetatavad tegevused on üldiselt mittemajanduslikud ning majandusliku eelise saamine toetuse saajate poolt on pigem vähetõenäoline, ei ole antav toetus riigiabi. Samuti on eelnõuga seatud toetuse saajale kohustus teha teadus- ja arendustegevuse tulemused avalikult kättesaadavaks (§ 15 lg 1), näiteks publitseerimise kaudu.

5. Määruse mõjud

Kavandatav muudatus: Strateegiliste uuringute programmi pikaajaliste uurimissuundade toetamise tingimuste ja korra kehtestamine.

Muudatuse kirjeldus: Kantuna eesmärgist lahendada Eesti ühiskonna ja majandusse ees seisvaid keerulisi probleeme, keskendub strateegiliste uuringute programmi pikaajaliste uurimissuundade toetamine ministeeriumite ja Riigikantselei valitsemisaladele tarviliku teadus- ja arendustegevuse toetamisele ja teadmispõhise poliitikakujundamise edendamisele. Toetusmeetme loomisega:

- viiakse ministeeriumite ja Riigikantselei vastutusala jaoks tarviliku teadus- ja arendustegevuse rahastamine ühtsemale alusele ning väheneb teaduse rahastamise killustatus;
- tekib nii ministeeriumitele ja Riigikantseleile kui ka teadlastele ja (teadus)asutustele pikaajaline rahastuskindlus;
- valdkondliku teadus- ja arendustegevuse rahastamine integreeritakse paremini TAI rahastussüsteemiga;

- väheneb ministeeriumite ja Riigikantselei ning (teadus)asutuste ja teadlaste halduskoormus.

Sihtrühmad, keda muudatus mõjutab: Muudatuste sihtrühm on kõik ministeeriumid ja Riigikantselei, asutused, mille põhikirjalisteks eesmärgiks ja/või tegevusteks on mh. teadus- ja arendustegevuse läbiviimine ning teadlased, kes töötavad eelpool nimetatud asutustes.

5.1. Mõju haridusele, kultuurile ja spordile ning riigivalitsemisele

Eelnõul on positiivne mõju teadus- ja arendustegevusele ning teadmispõhise ühiskonna arengule. Määruses kavandatud regulatsioon loob aluse Eesti ühiskonna ja majanduse ees seisvate keeruliste probleemide lahendamiseks tarviliku teadus- ja arendustegevuse kavandamisele ja elluviimisele ning selle tulemuste rakendamisele.

5.2. Mõju teistele valdkondadele

Määruse jõustumisega võivad kaasneda positiivsed mõjud järgmistes valdkondades: sotsiaalsed ja demograafilised mõjud, mõju riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele, majanduslikud mõjud, keskkonnamõjud, mõju regionaalarengule. Toetuse abil ellu viidavad projektid käsitlevad ühiskonna ja majanduse jaoks olulisi probleeme ning nende tulemusena saadud uusi teadmisi on võimalik rakendada nii avalikus sektoris kui ka ettevõtluses. Teadmiste kasutuselevõttu toetab ka nõue teha projekti tulemused avalikkusele kättesaadavaks.

Positiivse mõju täpset ulatust ei ole võimalik ette prognoosida, kuna see sõltub konkreetsetest projektidest ja nende tulemustest.

5.3. Ebasoovitavate mõjude risk

Määruse eelnõuga ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

6. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasneb kulu riigieelarvele. Toetuskeemi rahastatakse Strateegiliste uuringute programmi alusel riigieelarvest Haridus- ja teadusministeeriumi eelarve kaudu. Tuginedes Vabariigi Valitsuse 2025. a 9.septembri otsusele, suunatakse programmi varasemalt Vabariigi Valitsuse reservis olnud teadus- ja arendustegevuse vahendid, mis 2027. a. on 6,27 miljonit eurot, 2028. a. 13,44 miljonit eurot ja alates 2029. a. 16,5 miljonit eurot.

Määruse alusel eraldatavate toetuste iga-aastane eelarve sõltub programmi riigieelarveliste vahendite olemasolust ning ministeeriumite ja Riigikantselei programmi kvootide kasutamise otsustest. Programmi eelarve moodustab ligikaudu 3% avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse investeringutest. Programmi rakendajaks on ETAG ning programmi rakendamisega seotud kulud on planeeritud ETAG eelarvesse. Programmi rakendamise iga-aastane kulu on ca 2% programmi kogueelarvest.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumitele ja Riigikantseleile. Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks teadus- ja arendusasutustele, Eesti Rektorite Nõukogule,

Rakenduskõrgkoolide Rektorate Nõukogule, Estonian Business School'le, Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale ja SA-le Eesti Teadusagentuur.